

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор
Національної академії
внутрішніх справ,
доктор юридичних наук,
професор

Руслан СЕРБИН

2026 р.

ВИСНОВОК

Національної академії внутрішніх справ про наукову новизну, теоретичну та практичну значущість результатів дисертації Лігуна Андрія Івановича «Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої Вченою радою Національної академії внутрішніх справ від 25 жовтня 2022 року, протокол № 14

ВИТЯГ

з протоколу розширеного засідання кафедри кримінального права від 20 травня 2026 року

Присутні:

проректор Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор Тарасенко О.С.;

кафедра кримінального права: т.в.о. завідувача кафедри, доктор юридичних наук, професор Кришевич О.В. (*голова засідання*); професор кафедри, кандидат наук з державного управління, доцент Матюшенко О.І. (*науковий керівник*); професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Мостепанюк Л.О. (*рецензент, ZOOM*); доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Павловська А.А., (*ZOOM*); доктор філософії, доцент кафедри Поштаренко І.В. (*ZOOM*); старший викладач кафедри, кандидат юридичних наук Алексійчук О.М. (*ZOOM*); доктор філософії, старший викладач кафедри Любченко Т.С. (*ZOOM*); старший викладач кафедри Соха Ю.В. (*ZOOM*); викладач кафедри Шевченко І.О. (*ZOOM*);

Секретаріат Вченої ради: учений секретар Секретаріату Вченої ради, доктор юридичних наук, професор Василевич В.В. (*ZOOM*);

кафедра криміналістики та судової медицини: завідувач кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Антошук А.О. (*ZOOM*);

кафедра криміналістики та судової медицини: завідувач кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Антошук А.О. (ZOOM);

кафедра кримінального права та кримінології Навчально-наукового інституту права та психології: професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Смаглюк О.В. (ZOOM);

відділ аспірантури (ад'юнктури) і докторантури: начальник відділу, доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України Тихонова О.В.;

науково-дослідна лабораторія з проблем протидії злочинності навчально-наукового інституту поліцейської діяльності: завідувач лабораторії, доктор юридичних наук, професор Вознюк А.А. (рецензент, ZOOM);

відділ організації наукової діяльності: головний науковий співробітник відділу, доктор юридичних наук, професор Джужа О.М.;

Були присутні 5 докторів наук, 6 кандидатів наук та 2 доктори філософії за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження здобувача вищої освіти ступеня доктора філософії кафедри кримінального права НАВС (денна форма навчання) Лігуна Андрія Івановича на тему «Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», щодо його рекомендації для попереднього розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді Національної академії внутрішніх справ.

Слухали:

Здобувач Лігун А.І. доповів про результати дисертаційного дослідження. У доповіді було обґрунтовано актуальність обраної теми дисертаційної роботи, визначено мету, завдання, предмет та об'єкт дослідження, структуру роботи та основні її положення. Дисертант сформулював та обґрунтував новизну, теоретичне та практичне значення роботи.

Актуальність теми дисертаційного дослідження обумовлюється тим, що дослідженню складів кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України присвячувалася увага багатьох науковців, однак активної розробки цієї тематики до початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України фактично не було. Але зі встановленням у Кримінальному кодексі України (далі – КК) кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність у наукових дослідженнях феномену колабораціонізму можна спостерігати значне поживлення, що має важливе значення для національної кримінально-правової науки. Наведене стимулює визначення загальних юридичних ознак колабораціонізму, пошук розмежувальних ознак колабораційної діяльності від інших форм кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки, в першу чергу – державної зради та інших суміжних діянь.

Метою дисертації є прикладне дослідження питань особливостей кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність, за результатами якого будуть сформовані пропозиції щодо конкретизації змісту кримінального правопорушення, передбаченого ст.111-1 КК, та практики застосування положень норми, що досліджується.

Відповідно до поставленої мети необхідно вирішити такі *завдання*:

- вивчити сучасний стан наукового розроблення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність та означити систему методів наукового пізнання для їх дослідження;
- висвітлити особливості історичного розвитку кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність відповідно до положень національного законодавства;
- здійснити порівняльно-правовий аналіз міжнародного та національного досвіду кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність;
- визначити ознаки родового, видового та безпосередніх об'єктів аналізованого діяння;
- окреслити ознаки об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ст. 111-1 КК;
- схарактеризувати суб'єкта аналізованого правопорушення;
- встановити особливості суб'єктивної сторони досліджуваного складу кримінального правопорушення;
- дослідити особливості кваліфікуючих ознак колабораційної діяльності;
- виокремити розмежувальні ознаки складу колабораційної діяльності та складів суміжних кримінальних правопорушень;
- розглянути систему покарань за вчинення колабораційної діяльності, на підставі чого сформулювати пропозиції стосовно удосконалення санкцій досліджуваного кримінального правопорушення;
- проаналізувати судову практику притягнення до відповідальності за колабораційну діяльність;
- означити пропозиції про удосконалення законодавства стосовно кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають під час вчинення колабораційної діяльності.

Предметом дослідження є кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність.

Для досягнення поставлених мети й задач дисертантом використано комплекс філософських, загальнонаукових і спеціально-наукових методів, а саме: *діалектичний* метод, що використовувався для осмислення проблематики дослідження, визначення його структури (розділи 1–3); *історико-правовий* – застосовувався при встановленні генези основних етапів становлення та розвитку наукових досліджень та законодавства, що дозволило з'ясувати проблеми наступності кримінального права (підрозділ 1.2); *системно-структурний*, що мав місце у процесі комплексного дослідження елементів складу досліджуваного правопорушення (розділи 2–3); метод *моделювання* знайшов свій прояв у межах розробки пропозицій щодо вдосконалення

проаналізованого законодавства (розділи 2, 3, висновки); *порівняльно-правовий* – використовувався при з'ясування підходів до криміналізації колабораційної діяльності в законодавстві зарубіжних країн (підрозділ 1.3); *соціологічний та статистичний* – застосовувалися при вивченні матеріалів судової практики за ст. 111-1 КК та аналізі офіційних статистичних даних Офісу Генерального прокурора, а також для вивчення емпіричних даних (усі розділи).

Теоретичною основою дисертації стали наукові праці українських та іноземних учених у галузі кримінального права та інших галузей права, що стосуються теми дисертаційного дослідження.

Емпіричну базу дослідження склали систематизовані статистичні й аналітичні матеріали Офісу Генерального прокурора за 2022–2025 рр. щодо кількості зареєстрованих (облікованих) кримінальних правопорушень, передбачених ст. 111-1 КК; результати вивчення 120 вироків щодо колабораційної діяльності, винесених судами України протягом 2022-2025 рр. у всіх областях України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, полягає в тому, що дисертація є одним з перших комплексних дисертаційних досліджень теоретичних і прикладних питань кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність. Конкретний внесок дисертанта полягає у формулюванні теоретичних та практичних положень, які відповідають усім вимогам наукової новизни щодо конкретизації змісту кримінального правопорушення, передбаченого ст. 111-1 КК, а також розробленні наукових положень, які мають новизну, а саме:

вперше:

- виділено наступні критерії звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення колабораційної діяльності: наявність примусу до вчинення колабораційної діяльності, а також так види позитивної поведінки, вчиненої до закінчення окупації, як: а) щире каяття, б) припинення кримінально протиправної діяльності, в) добровільне повідомлення органів державної влади України про вчинені діяння, г) активне сприяння розкриттю інших кримінальних правопорушень;

- запропоновано відмовитися від використання у диспозиції ст. 111-1 КК терміну «громадянин України», вважаючи суб'єктом колабораційної діяльності, окрім громадянина України, також і ту «особу, яка має громадянство України та приналежність до громадянства іншої держави (інших держав) одночасно».

- запропоновано із санкцій ст. 111-1 КК виключити покарання у вигляді виправних робіт – через відсутність їх карального впливу та низьку ефективність та арешт, який на сьогодні характеризується вузьким колом суб'єктів його застосування – може застосовуватися лише до засуджених військовослужбовців; доведено необхідність застосування конфіскації майна як обов'язкового, так і необов'язкового додаткового виду покарання в абсолютно всіх санкціях ст. 111-1 КК;

удосконалено:

- положення щодо розуміння під стандартом освіти держави-агресора (ч. 3 ст. 111-1 КК) визначену державою-агресором чи її окупаційною адміністрацією сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності;
- аргументації щодо відсутності протиправного характеру здійснення суто професійної діяльності учителів та викладачів при нездійсненні ними організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій у закладі освіти або стосовно закладу освіти (ч. 3 ст. 111-1 КК);
- пропозицію щодо криміналізації таких ознак об'єктивної сторони у ст. 111-1 КК, як діяння у формі передачі відомостей особистого характеру про громадян України у ч. 4 ст. 111-1 КК та обстановки вчинення аналізованого правопорушення – тимчасової окупації окремих територій України;
- зміст тяжких наслідків у ч. 8 ст. 111-1 КК, під якими пропонується розуміти спричинення тяжких тілесних ушкоджень навіть одній людині, а також тієї шкоди, що має грошову оцінку та досягла встановленого законодавством розміру;
- положення щодо встановлення мінімальної межі покарання у вигляді штрафу у ч. 4 ст. 111-1 КК в розмірі трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а також передбачення штрафу як основного виду покарання в санкціях ч. 1, 2, 3 аналізованої норми;

дістало подальший розвиток:

- розуміння матеріальних ресурсів (ч. 4 ст. 111-1 КК) як предметів матеріального світу, матеріальних чи інших послуг, енергоресурсів, засобів військового чи стратегічного значення, що перебувають у власності винної особи і є необхідними для вирішення потреб незаконних збройних чи воєнізованих формувань, створених на тимчасово окупованій території, та/або збройних чи воєнізованих формувань держави-агресора;
- визнання інформаційної колабораційної діяльності формою усвідомленої добровільної взаємодії громадян України з ворогом в інформаційній сфері, змістом якої є будь-які прояви циркуляції інформації на шкоду національній безпеці України;
- пропозиція щодо караності лише тих публічних закликів стосовно рішень або дій держави-агресора чи співпраці з нею (ч. 1 ст. 111-1 КК), які не направлені на виконання державою-агресором своїх зобов'язань, передбачених міжнародним гуманітарним правом;
- положення щодо доцільності розширення місця вчинення аналізованого кримінального правопорушення, яким пропонується, окрім закладів освіти, вважати культурні, наукові заклади, а також місця, призначені для оздоровлення та відпочинку;
- положення про визнання кваліфікуючими ознаками у ч. 8 ст. 111-1 КК діянь, передбачених ч. 1–7 ст. 111-1 КК, спрямованих на розпалювання національної чи релігійної ворожнечі чи вчинення їх особою, що раніше виконувала функції представника влади;

- положення щодо необхідності довічного застосування покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю лише як додаткового виду покарання;

- аргументація щодо розмежування суміжних із ст. 111-1 КК кримінальних правопорушень, передбачених ст. 111 КК, ст. 111-2 КК, ст. 114 КК, ст. 260 КК, ст. 436 КК, ст. 436-2 КК, на підставі чого розроблені критерії їх розмежування (ознаки основного безпосереднього та додаткового обов'язкового безпосереднього об'єктів, предметів (ст. 111-1 та ст. 114 КК); форми проявів об'єктивної сторони та характеру вчинюваних дій (ст. 111, ст. 111-1 і ст. 111-2 КК), способи вчинення діянь, конструкції об'єктивної сторони, час вчинення (ст. 111, ст. 114 КК та ст. 111-1 КК); можливість здійснення публічних функцій як ознака суб'єкта правопорушення, ознаки суб'єкта, пов'язані з наявністю чи відсутністю громадянства України).

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що викладені в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції мають прикладний характер, покликані сприяти вдосконаленню кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність, використовуються та можуть бути використані у:

- *законотворчій сфері* – у межах удосконалення законодавства, спрямованого на забезпечення ефективної охорони національної безпеки України;

- *практичній діяльності* – для правильної кваліфікації колабораційної діяльності (акт Головного управління Національної поліції в Сумській області від 05.11.2024 р. № 60/027);

- *освітньому процесі* – під час викладання та вивчення навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Кримінально-правова кваліфікація», «Кваліфікація окремих видів кримінальних правопорушень», «Особливості кваліфікації окремих видів кримінальних правопорушень», «Актуальні проблеми застосування кримінального законодавства», «Кримінальне право: доктринальні та практичні проблеми» (акт Національної академії внутрішніх справ від 3 жовтня 2024 року № 160-ОП);

- *науково-дослідній роботі* – у дослідженнях проблем кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність та загалом кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки (акт Національної академії внутрішніх справ від 3 жовтня 2024 року № 161-НД).

Основні положення і висновки дисертації відображено в 16 наукових публікаціях, серед яких чотири статті – у наукових фахових виданнях України, дванадцять тез доповідей, які оприлюднено на міжнародних, всеукраїнських і міжвідомчих науково-практичних конференціях.

Робота структурно включає анотації українською та англійською мовами, вступ, перелік умовних позначень, три розділи, що містять дев'ять підрозділів, висновки, список використаних джерел (293 найменування на 36 сторінках) і 3 додатків (на 9 сторінках). Повний обсяг дисертації становить 288 сторінок, із них обсяг основного тексту – 215 сторінок.

Після закінчення доповіді здобувача присутніми були поставлені наступні питання:

Смаглюк О.В.: Визначте, будь ласка, особливості методології дослідження кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність.

Відповідь: Дякую за питання. Задля реалізації визначених мети й завдань дисертантом використано комплекс філософських, загальнонаукових і спеціально-наукових методів, а саме: *діалектичний* метод, що використовувався для осмислення проблематики дослідження, визначення його структури (розділи 1–3); *історико-правовий* – застосовувався при встановленні генези основних етапів становлення та розвитку наукових досліджень та законодавства, що дозволило з'ясувати проблеми наступності кримінального права (підрозділ 1.2); *системно-структурний*, що мав місце у процесі комплексного дослідження елементів складу досліджуваного правопорушення (розділи 2–3); метод *моделювання* знайшов свій прояв у межах розробки пропозицій щодо вдосконалення проаналізованого законодавства (розділи 2, 3, висновки); *порівняльно-правовий* – використовувався при з'ясуванні підходів до криміналізації колабораційної діяльності в законодавстві зарубіжних країн (підрозділ 1.3); *соціологічний та статистичний* – застосовувалися при вивченні матеріалів судової практики за ст. 111-1 КК та аналізі офіційних статистичних даних Офісу Генерального прокурора, а також для вивчення емпіричних даних (усі розділи).

Тихонова О.В.: До яких висновків щодо запозичення позитивного зарубіжного досвіду при встановленні відповідальності за колабораційну діяльність Ви прийшли

Відповідь: Дякую за питання. Порівняльний аналіз положень КК України щодо відповідальності за колабораційну діяльність з нормами кримінального законодавства деяких зарубіжних держав виявив, що законодавство інших країн зазвичай не згадує окремо про колабораціонізм і не передбачає специфічної відповідальності за співпрацю, здійснену на окупованій території чи за умов окупації. Зазвичай такі дії регулюються загальними положеннями про державну зраду або її окремими формами. Винятком із вказаної тези є положення КК Литви, які чітко передбачаються відповідальність за колабораційну діяльність.

Необхідно акцентувати увагу на значенні законодавчого регулювання та співробітництва з іноземними державами для гарантування національної безпеки та підтримання правопорядку. Узгодження норм і принципів міжнародного права у сфері протидії кримінальним правопорушенням проти основ національної безпеки сприяє підвищенню результативності міжнародної взаємодії в боротьбі з ними. Проведення порівняльно-правового аналізу дозволяє виявляти ефективні підходи та розробляти більш виважені рішення щодо протидії державній зраді й колабораціонізму.

Вознюк А.А.: Чому передачу матеріальних ресурсів слід вважати пособництвом діяльності відповідних збройних або воєнізованих формувань?

Відповідь: Дякую за питання. Передача матеріальних ресурсів є формою об'єктивної сторони у ч. 4 ст. 111-1 КК, яка є відмінною від провадження господарської діяльності та не належить до господарського колабораціонізму.

Передачу матеріальних ресурсів, з огляду на класичне розуміння співучасті у вчиненні кримінального правопорушення, необхідно відносити до пособництва діяльності відповідних збройних або воєнізованих формувань, яка, в цьому випадку, передбачається законодавцем як діяльність виконавця.

Мостепанюк Л.О.: Обґрунтуйте, чому професійна діяльність учителів та викладачів, які не здійснювали організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські функції у закладі освіти або стосовно закладу освіти, не є кримінально каранною в контексті ч. 3 ст. 111-1 КК?

Відповідь: Дякую за запитання. Дякую за питання.

Положеннями ч. 3 ст. 111-1 КК не охоплюються випадки здійснення вчителями/викладачами реалізації виключно професійної функції – викладання навчальних предметів у закладах освіти на тимчасово окупованих територіях без виконання при цьому організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій у такому закладі та без реалізації виховної функції, поєднаної з пропагандою збройної агресії проти України, встановленню та утвердженню тимчасової окупації частини території України, уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України. Мова йде про здійснення вказаними особами професійної функції, яка поєднує навчальну та виховну діяльність у дусі дотримання стандартів освіти рф.

Така позиція свідчить про те, що здійснення освітньої діяльності на окупованих територіях є сферою, де у разі збройного конфлікту мають застосовуватися положення міжнародного гуманітарного права – Женевської конвенції, у ст. 50 якої прямо зазначається, що окупаційна держава повинна в співробітництві з державними та місцевими органами влади сприяти належному функціонуванню закладів, відповідальних за піклування про дітей і їх освіту. Норми міжнародного гуманітарного права сприяють забезпеченню реалізації на окупованих територіях права на освіту, яке гарантоване ст. 53 Конституції України, а також ст. 28 Конвенції про захист дитини та ст. 26 Загальної декларації прав людини.

Крім того, ч. 3 ст. 111-1 КК встановлює відповідальність за вплив не лише на учнів, студентів чи інших вихованців, а й про вплив на викладацький склад відповідного закладу. Якщо щодо змісту уроків вчителя точних дисциплін не виникає запитань в частині розрізнення тематики предмета викладання та можливої пропагандистської діяльності, то складніше констатувати таку відмінність, для прикладу, на уроці історії чи літератури. Тому у випадку викладання історії рф або провадження бесід про неможливість існування українців як нації, а України як держави, таку діяльність і повідомлення її учням чи іншим вихованцям слід вважати суспільно небезпечною, адже авторитет вчителя, його погляди часто є визначальними для формування свідомості неповнолітніх осіб.

Антощук А.О.: Праці яких вчених Ви вивчали під час здійснення дисертаційного дослідження?

Відповідь: Дякую за запитання. Науково-теоретичну базу дослідження кримінально-правових і кримінологічних проблем забезпечення національної безпеки, а також особливостей кримінальної відповідальності за колабораціонізм становлять роботи таких українських дослідників, як Н.О. Антонюк, М.С. Бондаренко, О.О. Буряк, О.І. Букреєв, Ю.В. Василенко, А.А. Вознюк, О.О. Дудоров, З.А. Загиней-Заболотенко, О.В. Зайцев, О.О. Кваша, О.О. Книженко, О.О. Кравчук, В.В. Кузнецов, Т.Д. Лисько, Б.С. Літвінчук, С.Я. Лихова, М.І. Мельник, Р.О. Мовчан, А.А. Музика, В.О. Навроцький, Н.А. Орловська, Є.О. Письменський, М.А. Рубащенко, О.П. Рябчинська, М.В. Сийплікі, О.В. Тананакін, М.І. Хавронюк, І.М. Чекмарьова, О.А. Чуваков, В.В. Шаблистий, Н.В. Шульженко, В.І. Яковюк, Т.Ю. Ясниська та ін.

Алексійчук О.М.: Що охоплює емпірична база Вашого дослідження?

Відповідь: Дякую за запитання. Емпіричну базу дослідження склали систематизовані статистичні й аналітичні матеріали Офісу Генерального прокурора за 2022–2025 рр. щодо кількості зареєстрованих (облікованих) кримінальних правопорушень, передбачених ст. 111-1 КК; результати вивчення 120 вироків щодо колабораційної діяльності, винесених судами України протягом 2022-2025 рр. у всіх областях України.

Головуючий: Є ще запитання? Переходимо до обговорення дисертації. Слово надається науковому керівнику, кандидату наук з державного управління, професору кафедри Матюшенко О.І., яка відзначила науковий внесок Лігуна А.І. в ступінь розроблення теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність. Матюшенко О.І. зауважила, що у процесі написання дисертаційного дослідження Лігун А.І. сумлінно виконував заплановану роботу, приймав участь у наукових конференціях, зарекомендував себе як талановитий молодий науковець.

Дослідження Лігуна А.І. є актуальним, а його зміст становить значний теоретичний та практичний інтерес. Автор чітко сформулював мету й завдання роботи, визначив об'єкт і предмет дослідження, здійснив аналіз кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність. Стиль, мова викладення матеріалу дисертаційного дослідження, аргументація висновків, новацій, законодавчих пропозицій автора мають високий теоретичний рівень. Необхідно зауважити глибокий і змістовний аналіз досліджуваних питань із всебічним розглядом наукових позицій та практичних аспектів щодо кожного з них. Використання сучасних методів дослідження, поєднаних із застосуванням запропонованих автором підходів до виконання поставлених завдань, надали можливість переконливо обґрунтувати пропозиції та впровадити їх у практику. Автор продемонстрував уміння самостійно узагальнювати й аналізувати нормативно-правові акти, спеціальну літературу, формулювати науково обґрунтовані висновки. Зазначене засвідчує спробу синтезувати в цьому

дослідженні поряд із загальноприйнятими поняттями новітні підходи до змісту кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність. Висновки роботи є виваженими та слухними.

Основні положення та висновки дослідження, що сформульовані в дисертації, відображено в шістнадцяти наукових публікаціях, серед яких чотири статті у фахових виданнях, внесених до переліку МОН України, а також дванадцять тез доповідей на конференціях.

Викладене засвідчує, що дисертаційне дослідження Лігуна Андрія Івановича «Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність», подане на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», є завершеною науковою працею, яка відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Після цього було надано слово **рецензентам** дисертації:

Доктор юридичних наук, професор Вознюк А.А. Дисертаційне дослідження Лігуна А.І. є важливим і своєчасним з огляду на необхідність посилення кримінально-правової охорони національної безпеки України. Одним з пріоритетних напрямів державної політики є зміцнення національної безпеки України за допомогою правових засобів, адже охорона національної безпеки створює підґрунтя для кримінально-правової охорони інших цінностей – життя та здоров'я особи, власності, громадської безпеки та порядку.

Автор досліджує не лише нормативне закріплення відповідальності за колабораційну діяльність, а і його практичну реалізацію в діяльності органів досудового розслідування, прокуратури та суду, враховуючи новітню практику Європейського суду з прав людини. Дисертація вирізняється системністю аналізу, глибоким теоретичним підґрунтям і чітким прикладним спрямуванням, що дозволяє розглядати її як вагомий внесок у розвиток кримінального права та судової практики України.

Робота має теоретичну і практичну цінність та містить обґрунтовані пропозиції щодо законодавчих змін. Порушень академічної доброчесності не виявлено, попередні зауваження рецензентів були враховані.

Дисертація відповідає спеціальності 081 – Право та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 (із змінами і доповненнями), та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44) та може бути подана до розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Кандидат юридичних наук, доцент Мостепанюк Л.О. вказала, що подана Лігуном А.І. дисертація виконана якісно та на високому науковому рівні. Актуальність дослідження підкріплюється тим, що однією з ключових галузей законодавства, що сприяє реалізації прав, свобод і законних інтересів громадян, а також забезпечує їх захист від суспільно-небезпечних наслідків кримінально-протиправної діяльності є кримінальне право. Саме норми Кримінального кодексу України передбачають перелік кримінальних правопорушень, за вчинення яких винна особа може притягуватися до кримінальної відповідальності. В свою чергу, забезпечення ефективної охорони суспільних відносин вимагає встановлення їх максимальної відповідності сьогоднішнім нагальним потребам суспільства.

Основні результати досліджень достатньою мірою обґрунтовані автором. Їх наукова достовірність не викликає сумнівів, оскільки вони отримані в результаті аналітичної роботи. Позитивним моментом роботи є вміння автора обґрунтовувати власну думку, проводити наукову дискусію, послідовно, логічно та системно викладати матеріал. Все це дає підстави вважати, що мета дослідження досягнута, а його завдання реалізовані.

Варто відзначити сумлінне використання здобувачем різнопланової джерельної бази, яка стосується проблематики дослідження. Лігун А.І. використовує об'єктивну критику і науковий стиль полеміки, просту і зрозумілу мову викладу матеріалу, що вказує на вдало обрану власну методіку дослідження та раціональне використання загальнонаукових та спеціальних методів пізнання. Все вищенаведене свідчить про те, що дисертаційне дослідження є завершеним, виконане самостійно та відповідає вимогам, які висуваються для подібного виду наукових праць.

Дисертаційне дослідження Лігуна Андрія Івановича на тему «Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність» є самостійним, завершеним, комплексним дослідженням, в якому обґрунтовується ціла низка наукових положень та висновків, нових у теоретичному плані й важливих для юридичної практики, що у сукупності вирішують завдання науки кримінального права, відповідає вимогам МОН України та може бути рекомендовано до публічного захисту.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Доктор юридичних наук, професор Джужа О.М., який зазначив, що актуальність запропонованого Лігуном А.І. дослідження в умовах сьогодення не викликає сумнівів, оскільки проблемні питання, які були розглянуті здобувачем, засвідчують актуальність розгляду обраної тематики. Про актуальність цього напрямку дослідження, а отже, і теми свідчить зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Зі змісту роботи вбачається, що для досягнення поставленої мети дисертант визначив чіткі завдання, які вдалося реалізувати. Не викликає зауважень і правильність визначення об'єкта та предмета дослідження. Репрезентативною є емпірична база дослідження, що дала дисертанту змогу оптимально сформулювати й обґрунтувати наукові

положення, висновки та пропозиції стосовно вдосконалення кримінального законодавства України.

Доходимо висновку, що дисертаційне дослідження Лігуна Андрія Івановича на тему «Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність» є закінченою науковою працею, у якій обґрунтовано наукові положення та висновки, що є новими в теоретичному аспекті й важливими для юридичної практики. Отже, робота може бути рекомендована до захисту в спеціалізованій вченій раді.

Доктор юридичних наук, професор Василевич В.В., який вказав, що у процесі дослідження дисертант загалом успішно реалізував поставлені завдання, наочним свідченням чого є систематизація наукових досліджень за напрямом обраної теми. Актуальність запропонованого Лігуном А.І. дисертаційного дослідження в умовах сьогодення не викликає сумнівів. Дисертація є монографічним дослідженням комплексу питань науки кримінального права – кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність. Робота Лігуна А.І. є закінченою науковою працею та може бути рекомендована до захисту в спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Кандидат юридичних наук, доцент Павловська А.А., яка акцентувала увагу на безумовній актуальності підготовленої Лігуном А.І. дисертації в умовах сьогодення. Позитивним аспектом дослідження є висновки щодо розмежування колабораційної діяльності від суміжних кримінальних правопорушень, які є значущими для практичної діяльності правоохоронних і правозастосовних органів. Дисертаційне дослідження Лігуна А.І. є завершеною та самостійно виконаною працею та може бути рекомендовано до попереднього розгляду в спеціалізованій вченій раді.

Доктор філософії Любченко Т.С. позитивно оцінила дисертаційне дослідження Лігуна А.І., зазначивши, що воно є частиною наукового доробку сучасної доктрини кримінального права. Заслуговує на схвалення наявність у дослідженні науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення ст. 111-1 КК України в аспекті кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність. Дисертаційне дослідження Лігуна А.І. є завершеною та самостійно виконаною працею.

Лігун А.І. висловив подяку всім присутнім за позитивну оцінку його дисертаційного дослідження, за висловлені побажання та професійні поради, що лише сприятимуть вдосконаленню змісту та форми дисертаційної та корекції його подальших науково-дослідних планів.

На основі результатів обговорення присутні на засіданні вирішили запропонувати такий:

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Лігуна Андрія Івановича на тему «Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність»

Дисертація Лігуна Андрія Івановича на тему «Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність», яка подана на здобуття доктора філософії за спеціальністю 081 – Право, є цілісною, завершеною науковою працею.

Обґрунтування вибору теми дослідження. Нові виклики, які постали перед Україною у зв'язку з повномасштабною військовою агресією з боку РФ, сприяють зміні державної політики у різних сферах суспільного життя. Одним з пріоритетних напрямів державної політики є зміцнення національної безпеки України за допомогою правових засобів, адже охорона національної безпеки створює підґрунтя для кримінально-правової охорони інших цінностей – життя та здоров'я особи, власності, громадської безпеки та порядку.

Однією з ключових галузей законодавства, що сприяє реалізації прав, свобод і законних інтересів громадян, а також забезпечує їх захист від суспільно-небезпечних наслідків кримінально-протиправної діяльності є кримінальне право. Саме норми Кримінального кодексу України (далі – КК) передбачають перелік кримінальних правопорушень, за вчинення яких винна особа може притягуватися до кримінальної відповідальності. В свою чергу, забезпечення ефективної охорони суспільних відносин вимагає встановлення їх максимальної відповідності сьгоднішнім нагальним потребам суспільства.

Важливим напрямом сучасної державної політики є приведення системи норм КК, в тому числі – про відповідальність за кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки, до сучасних потреб правозастосування. Тому слід констатувати, що актуальність теми поданого дисертаційного дослідження зумовлюється фактом тривалої окупації частини території України, значним поширенням добровільної співпраці з окупантами, порушенням прав громадян України на окупованих територіях. Взаємодія та відносини з окупантами – це той вид суспільних відносин, що з'явилися в Україні в умовах війни і можуть виникати через крайню необхідність або під впливом психологічного чи фізичного примусу. Такий вид співіснування може набувати протиправного характеру у формі або співпраці з ворогом, або надання йому допомоги. Вказана протиправна діяльність вважається колабораційною діяльністю, відповідальність за яку до 2022 р. кримінальне законодавство не передбачало.

Згідно офіційних даних, оприлюднених Офісом Генерального прокурора, у 2022 р. було обліковано 17422 кримінальних правопорушення проти основ національної безпеки України, з них – 3851 діяння, передбачене ст. 111-1 КК, що становить 22,15 % від загальної кількості облікованих кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України; у 2023 р. було обліковано 6270 правопорушень проти основ національної безпеки України, з них – 3207 діянь, передбачених ст. 111-1 КК (51,15 %); у 2024 р. – обліковано

5998 протиправних діянь проти основ національної безпеки України, з них – 2420 діянь за ст. 111-1 КК (40,35 %); у 2025 р. – 5404 правопорушень проти основ національної безпеки України, з них – 1714 діянь, передбачених ст. 111-1 КК (31,72 %). Як бачимо, статистичні дані свідчать про неоднорідність щодо фактів вчинення кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України, а також про велику частку серед них колабораційної діяльності, відповідальність за вчинення якої передбачається у ст. 111-1 КК.

Дослідженню складів кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України присвячувалася увага багатьох науковців, однак активної розробки цієї тематики до початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України фактично не було. Але зі встановленням у КК кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність у наукових дослідженнях феномену колабораціонізму можна спостерігати значне поживлення, що має важливе значення для національної кримінально-правової науки. Наведене стимулює визначення загальних юридичних ознак колабораціонізму, пошук розмежувальних ознак колабораційної діяльності від інших форм кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки, в першу чергу – державної зради та інших суміжних діянь.

Науково-теоретичну базу дослідження кримінально-правових і кримінологічних проблем забезпечення національної безпеки, а також особливостей кримінальної відповідальності за колабораціонізм становлять роботи таких українських дослідників, як Н.О. Антонюк, М.С. Бондаренко, О.О. Буряк, О.І. Букреєв, Ю.В. Василенко, А.А. Вознюк, О.О. Дудоров, З.А. Загинеї-Заболотенко, О.В. Зайцев, О.О. Кваша, О.О. Книженко, О.О. Кравчук, В.В. Кузнецов, Т.Д. Лисько, Б.С. Літвінчук, С.Я. Лихова, М.І. Мельник, Р.О. Мовчан, А.А. Музика, В.О. Навроцький, Н.А. Орловська, Є.О. Письменський, М.А. Рубашенко, О.П. Рябчинська, М.В. Сийплікі, О.В. Тананакін, М.І. Хавронюк, І.М. Чекмарьова, О.А. Чуваков, В.В. Шаблистий, Н.В. Шульженко, В.І. Яковюк, Т.Ю. Ясницька та ін.

Наукові доробки щодо відповідальності за колабораційну діяльність, а також дослідження особливостей кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України, отримані вказаними дослідниками, представляють значний науковий інтерес. Це свідчить про те, що, незважаючи на суттєвий внесок вітчизняних правників в розробку проблематики кримінально-правової охорони національної безпеки України, питання відповідальності за колабораційну діяльність залишаються лише частково дослідженими, тому вимагають додаткового глибокого вивчення задля якісного застосування аналізованої норми чинного КК.

Отже, незважаючи на досить велику кількість окремих досліджень як щодо кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України, так і проблем кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність, низка питань так і лишається невирішеними. Мова йде про доцільність введення ст. 111-1 в Особливу частину КК, про особливості об'єктивної сторони колабораційної діяльності, її суб'єкта, покарання за вчинення колабораційної діяльності, а також розмежування зі складами суміжних правопорушень. Все це

в своїй сукупності свідчить про беззаперечну актуальність дослідження кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність та вказує на необхідність поглибленого дослідження особливостей кримінальної відповідальності за вчинення діяння, передбаченого ст. 111-1 КК.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження здійснювалося у відповідності до положень Цілей сталого розвитку України на період до 2030 р. (Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019); Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24.03.2021 р. № 119/2021); Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 р.р. (Указ Президента України від 11.05.2023 р. № 273/2023). Робота відповідає Тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства внутрішніх справ України на 2025–2029 р.р. (наказ МВС України від 21.05.2024 р. № 326), Плану заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 р.р., затвердженого Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.08.2024 р. № 792-р; а також Основним напрямом наукових досліджень НАВС на 2025-2029 р.р.

Тема дисертації затверджена рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 25.10.2022 р. (протокол № 14) та включена до переліку тем дисертаційних досліджень Національної академії правових наук України (№ 1039, 2022 року).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є прикладне дослідження питань особливостей кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність, за результатами якого будуть сформовані пропозиції щодо конкретизації змісту кримінального правопорушення, передбаченого ст. 111-1 КК, та практики застосування положень норми, що досліджується.

Відповідно до поставленої мети необхідно вирішити такі *завдання*:

- вивчити сучасний стан наукового розроблення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність та означити систему методів наукового пізнання для їх дослідження;
- висвітлити особливості історичного розвитку кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність відповідно до положень національного законодавства;
- здійснити порівняльно-правовий аналіз міжнародного та національного досвіду кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність;
- визначити ознаки родового, видового та безпосередніх об'єктів аналізованого діяння;
- окреслити ознаки об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ст. 111-1 КК;
- схарактеризувати суб'єкта аналізованого правопорушення;
- встановити особливості суб'єктивної сторони досліджуваного складу кримінального правопорушення;
- дослідити особливості кваліфікуючих ознак колабораційної діяльності;

- виокремити розмежувальні ознаки складу колабораційної діяльності та складів суміжних кримінальних правопорушень;
- розглянути систему покарань за вчинення колабораційної діяльності, на підставі чого сформулювати пропозиції стосовно удосконалення санкцій досліджуваного кримінального правопорушення;
- проаналізувати судову практику притягнення до відповідальності за колабораційну діяльність;
- означити пропозиції про удосконалення законодавства стосовно кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають під час вчинення колабораційної діяльності.

Предметом дослідження є кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність.

Методи дослідження. Задля реалізації визначених мети й завдань дисертантом використано комплекс філософських, загальнонаукових і спеціально-наукових методів, а саме: *діалектичний* метод, що використовувався для осмислення проблематики дослідження, визначення його структури (розділи 1–3); *історико-правовий* – застосовувався при встановленні генези основних етапів становлення та розвитку наукових досліджень та законодавства, що дозволило з'ясувати проблеми наступності кримінального права (підрозділ 1.2); *системно-структурний*, що мав місце у процесі комплексного дослідження елементів складу досліджуваного правопорушення (розділи 2–3); метод *моделювання* знайшов свій прояв у межах розробки пропозицій щодо вдосконалення проаналізованого законодавства (розділи 2, 3, висновки); *порівняльно-правовий* – використовувався при з'ясуванні підходів до криміналізації колабораційної діяльності в законодавстві зарубіжних країн (підрозділ 1.3); *соціологічний та статистичний* – застосовувалися при вивченні матеріалів судової практики за ст. 111-1 КК та аналізі офіційних статистичних даних Офісу Генерального прокурора, а також для вивчення емпіричних даних (усі розділи).

Емпіричну базу дослідження склали систематизовані статистичні й аналітичні матеріали Офісу Генерального прокурора за 2022–2025 рр. щодо кількості зареєстрованих (облікованих) кримінальних правопорушень, передбачених ст. 111-1 КК; результати вивчення 120 вироків щодо колабораційної діяльності, винесених судами України протягом 2022-2025 рр. у всіх областях України.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним з перших комплексних дисертаційних досліджень теоретичних і прикладних питань кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність. Конкретний внесок дисертанта полягає у формулюванні теоретичних та практичних положень, які відповідають усім вимогам наукової новизни щодо конкретизації змісту кримінального правопорушення, передбаченого ст. 111-1 КК, а також розробленні наукових положень, які мають новизну, а саме:

вперше:

- виділено наступні критерії звільнення від кримінальної

відповідальності за вчинення колабораційної діяльності: наявність примусу до вчинення колабораційної діяльності, а також такі види позитивної поведінки, вчиненої до закінчення окупації, як: а) щире каяття, б) припинення кримінально протиправної діяльності, в) добровільне повідомлення органів державної влади України про вчинені діяння, г) активне сприяння розкриттю інших кримінальних правопорушень;

- у зв'язку з набранням чинності 16.01.2026 р. положень Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення реалізації права на набуття та збереження громадянства України» від 18.06.2025 р. № 4502-IX запропоновано відмовитися від використання у диспозиції ст. 111-1 КК терміну «громадянин України», вважаючи суб'єктом колабораційної діяльності, окрім громадянина України, також і ту «особу, яка має громадянство України та приналежність до громадянства іншої держави (інших держав) одночасно».

- запропоновано із санкцій ст. 111-1 КК виключити покарання у вигляді виправних робіт – через відсутність їх карального впливу та низьку ефективність та арешт, який на сьогодні характеризується вузьким колом суб'єктів його застосування – може застосовуватися лише до засуджених військовослужбовців; доведено необхідність застосування конфіскації майна як обов'язкового, так і необов'язкового додаткового виду покарання в абсолютно всіх санкціях ст. 111-1 КК;

удосконалено:

- положення щодо розуміння під стандартом освіти держави-агресора (ч. 3 ст. 111-1 КК) визначену державою-агресором чи її окупаційною адміністрацією сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності;

- аргументації щодо відсутності протиправного характеру здійснення суто професійної діяльності учителів та викладачів при нездійсненні ними організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій у закладі освіти або стосовно закладу освіти (ч. 3 ст. 111-1 КК);

- пропозицію щодо криміналізації таких ознак об'єктивної сторони у ст. 111-1 КК, як діяння у формі передачі відомостей особистого характеру про громадян України у ч. 4 ст. 111-1 КК та обстановки вчинення аналізованого правопорушення – тимчасової окупації окремих територій України;

- зміст тяжких наслідків у ч. 8 ст. 111-1 КК, під якими пропонується розуміти спричинення тяжких тілесних ушкоджень навіть одній людині, а також тієї шкоди, що має грошову оцінку та досягла встановленого законодавством розміру;

- положення щодо встановлення мінімальної межі покарання у вигляді штрафу у ч. 4 ст. 111-1 КК в розмірі трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а також передбачення штрафу як основного виду покарання в санкціях ч. 1, 2, 3 аналізованої норми;

дістало подальший розвиток:

- розуміння матеріальних ресурсів (ч. 4 ст. 111-1 КК) як предметів матеріального світу, матеріальних чи інших послуг, енергоресурсів, засобів військового чи стратегічного значення, що перебувають у власності винної

особи і є необхідними для вирішення потреб незаконних збройних чи воєнізованих формувань, створених на тимчасово окупованій території, та/або збройних чи воєнізованих формувань держави-агресора;

- визнання інформаційної колабораційної діяльності формою усвідомленої добровільної взаємодії громадян України з ворогом в інформаційній сфері, змістом якої є будь-які прояви циркуляції інформації на шкоду національній безпеці України;

- пропозиція щодо караності лише тих публічних закликів стосовно рішень або дій держави-агресора чи співпраці з нею (ч. 1 ст. 111-1 КК), які не направлені на виконання державою-агресором своїх зобов'язань, передбачених міжнародним гуманітарним правом;

- положення щодо доцільності розширення місця вчинення аналізованого кримінального правопорушення, яким пропонується, окрім закладів освіти, вважати культурні, наукові заклади, а також місця, призначені для оздоровлення та відпочинку;

- положення про визнання кваліфікуючими ознаками у ч. 8 ст. 111-1 КК діянь, передбачених ч. 1–7 ст. 111-1 КК, спрямованих на розпалювання національної чи релігійної ворожнечі чи вчинення їх особою, що раніше виконувала функції представника влади;

- положення щодо необхідності довічного застосування покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю лише як додаткового виду покарання;

- аргументація щодо розмежування суміжних із ст. 111-1 КК кримінальних правопорушень, передбачених ст. 111 КК, ст. 111-2 КК, ст. 114 КК, ст. 260 КК, ст. 436 КК, ст. 436-2 КК, на підставі чого розроблені критерії їх розмежування (ознаки основного безпосереднього та додаткового обов'язкового безпосереднього об'єктів, предметів (ст. 111-1 та ст. 114 КК); форми проявів об'єктивної сторони та характеру вчинюваних дій (ст. 111, ст. 111-1 і ст. 111-2 КК), способи вчинення діянь, конструкції об'єктивної сторони, час вчинення (ст. 111, ст. 114 КК та ст. 111-1 КК); можливість здійснення публічних функцій як ознака суб'єкта правопорушення, ознаки суб'єкта, пов'язані з наявністю чи відсутністю громадянства України).

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що викладені в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції мають прикладний характер, покликані сприяти вдосконаленню кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність, використовуються та можуть бути використані у:

- *законотворчій сфері* – у межах удосконалення законодавства, спрямованого на забезпечення ефективної охорони національної безпеки України (див. додаток Б);

- *практичній діяльності* – для правильної кваліфікації колабораційної діяльності (акт Головного управління Національної поліції в Сумській області від 05.11.2024 р. № 60/027);

- *освітньому процесі* – під час викладання та вивчення навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Кримінально-правова кваліфікація»,

«Кваліфікація окремих видів кримінальних правопорушень», «Особливості кваліфікації окремих видів кримінальних правопорушень», «Актуальні проблеми застосування кримінального законодавства», «Кримінальне право: доктринальні та практичні проблеми» (акт Національної академії внутрішніх справ від 3 жовтня 2024 року № 160-ОП);

- *науково-дослідній роботі* – у дослідженнях проблем кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність та загалом кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки (акт Національної академії внутрішніх справ від 3 жовтня 2024 року № 161-НД).

Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана автором самостійно, викладені висновки й положення, що становлять її новизну, розроблені автором особисто. Усі сформульовані положення та висновки є результатом особистих досліджень. Наукові статті, опубліковані в співавторстві, містять не менше, ніж 50 % власних теоретичних розробок. Для обґрунтування окремих положень дослідження використовувалися праці вчених, на які зроблено посилання.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дисертації оприлюднені автором на міжнародних, всеукраїнських і відомчих науково-практичних конференціях, а саме: «Механізм функціонування громадянського суспільства в умовах війни (осінні читання)» (м. Львів, 18 листоп. 2022 р.), «Сектор безпеки і оборони України на захисті національних інтересів: актуальні проблеми та завдання в умовах воєнного стану» (м. Хмельницький, 24 листоп. 2022 р.), «Актуальні проблеми кримінального права» (м. Київ, 30 листоп. 2022 р. 23 листоп. 2023 р., 28 листоп. 2024 р.), «Актуальні проблеми правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану» (м. Хмельницький, 16 берез. 2023 р.), «Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід» (м. Тернопіль, 28 квітн. 2023 р.), «Актуальні питання юридичної науки в дослідженнях молодих вчених» (м. Київ, 18 трав. 2023 р.), «Актуальність та особливості наукових досліджень в умовах воєнного стану» (м. Київ, 23 трав. 2023 р.), «Колабораціонізм на тимчасово окупованих територіях: проблеми правової оцінки, гарантування прав і свобод людини та реінтеграції територій» (м. Харків, 6 жовт. 2023 р.), «Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки» (м. Львів, 22-23 лют. 2024 р.), «Актуальні проблеми правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану» (м. Хмельницький, 14 берез. 2024 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дослідження, сформульовані в дисертації, відображено в 16 наукових публікаціях, серед яких чотири статті – у наукових фахових виданнях України, дванадцять тез доповідей, які оприлюднено на міжнародних, всеукраїнських і міжвідомчих науково-практичних конференціях, а саме:

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Матюшенко О.І., Лігун А.І. Колабораційна діяльність: проблемні питання та перспективи їх вирішення. *Південноукраїнський правничий часопис*, 2023. № 2. С. 36–42. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2023.2.6>

2. Лігун А.І. Суб'єктивні ознаки колабораційної діяльності. *Науковий вісник Київського інституту Національної гвардії України*. Київ: КІ НГУ. 2024. № 1 (4). С. 99–104. DOI: <https://doi.org/10.59226/2786-6920.1.2024.99-104>

3. Лігун А.І. Деякі критерії відмежування колабораційної діяльності від суміжних діянь. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2024. № 2 (28). С. 91–98. DOI: <https://doi.org/10.33270/02242802.91>.

4. Лігун А. Об'єктивні ознаки колабораційної діяльності. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 4 (70). С. 224–232. DOI: <https://doi.org/10.33270/05257004.24>

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Лігун А.І. Удосконалення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність. *Механізм функціонування громадянського суспільства в умовах війни (осінні читання): збірник тез Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти (18 листоп. 2022 року) / упор. Ю.М. Шевців. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022, С. 208–210.*

2. Матюшенко О.І., Лігун А.І. Конфіскація майна у санкціях злочинів проти основ національної безпеки України. *Сектор безпеки і оборони України на захисті національних інтересів: актуальні проблеми та завдання в умовах воєнного стану: тези Міжнародної науково-практичної конференції (Хмельницький, 24 листоп. 2022 року). Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2023. С. 665–667.*

3. Лігун А.І. Об'єкт колабораційної діяльності: проблеми визначення. *Актуальні проблеми кримінального права [Текст] : матеріали XIII Всеукр. наук. - теорет. конф., присвяч. пам'яті проф. П.П. Михайленка (Київ, 30 листоп. 2022 року) / [редкол.: В.В. Черней, С.Д. Гусарєв, С.С. Чернявський та ін.] / упоряд. А.А. Вознюк, О.М. Шармар, О.А. Федоренко. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 245–247.*

4. Лігун А.І. Об'єктивна сторона колабораційної діяльності. *Актуальні проблеми правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану : тези Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 16 берез. 2023 року). Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2023. С. 161–164.*

5. Лігун А.І. Колабораційна діяльність: теоретичні аспекти визначення. *Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід : збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції, 28.04.2023 р., Тернопіль: ЗУНУ. С. 272–275.*

6. Лігун А.І. Відповідальність за колабораційну діяльність у законодавстві деяких європейських країн. *Актуальні питання юридичної науки в дослідженнях молодих вчених: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції до Дня науки та 30-річчя Національної академії правових наук України (м. Київ, 18 трав. 2023 року). Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. С. 999–1002.*

7. Лігун А.І. Встановлення відповідальності за колабораційну діяльність. *«Актуальність та особливості наукових досліджень в умовах воєнного стану» : збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної*

інтернет-конференції з нагоди відзначення Дня науки – 2023 в Україні (23 трав. 2023 року). Київ: ДНДІ МВС України. 2023. С. 69–71.

8. Лігун А.І. Особливості спеціального суб'єкта колабораційної діяльності. *Колабораціонізм на тимчасово окупованих територіях: проблеми правової оцінки, гарантування прав і свобод людини та реінтеграції територій*: матеріали наук.-практ. кругл. столу (м. Харків, 6 жовт. 2023 року). Одеса : Олді+, 2023. 150 с. С. 89–91.

9. Лігун А.І. Особливості суб'єктивної сторони колабораційної діяльності. *Актуальні проблеми кримінального права* [Текст] : матеріали XIV Всеукр. наук. - теорет. конф., присвяч. пам'яті проф. П.П. Михайленка (Київ, 23 листоп. 2023 року) / [редкол.: В.В. Черней, С.Д. Гусарев, С.С. Чернявський та ін.] Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 365–367.

10. Лігун А.І. Факультативні ознаки суб'єктивної сторони в діянні, передбаченому ст. 111-1 Кримінального кодексу України. *Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (22–23 лютого 2024 року) / упор. У.О. Цмоць. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. С. 509–512.

11. Лігун А.І. Мотив та мета як ознаки суб'єктивної сторони колабораційної діяльності. *Актуальні проблеми правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану* : тези II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 14 берез. 2024 року). Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2024. С. 322 – 324.

12. Лігун А.І. Об'єкт та предмет як критерії відмежування колабораційної діяльності від суміжних правопорушень. *Актуальні проблеми кримінального права* [Текст] : матеріали XV Всеукр. наук. - теорет. конф., присвяч. пам'яті проф. П.П. Михайленка (Київ, 28 листоп. 2024 року) / [редкол.: В.В. Черней, С.Д. Гусарев, С.С. Чернявський та ін.] Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2024. С. 348–351.

Характеристика особистості здобувача. Лігун Андрій Іванович, 1982 року народження, освіта вища юридична, у 2003 р. закінчив Чернівецький Національний університет ім. Юрія Федьковича за спеціальністю «Право» (диплом спеціаліста). З 1 вересня 2022 р. по сьогоднішній день – здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії кафедри кримінального права НАВС (денна форма навчання).

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана науковим стилем, українською мовою. Наукові положення, висновки та рекомендації викладені стисло, точно, ясно та просто, що забезпечує легкість і доступність їх сприйняття. Дисертація оформлена згідно з вимогами МОН України.

Структура дисертації відповідає меті, завданням, предмету дослідження і вимогам Міністерства освіти і науки України та складається із вступу, трьох розділів, які містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Відповідність дисертації встановленим вимогам і визначеній спеціальності. Зміст дисертації відповідає спеціальності 081 «Право».

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Лігуна Андрія Івановича «Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Лігуна Андрія Івановича «Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами й доповненнями), наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами й доповненнями) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами й доповненнями).

3. Рекомендувати дисертацію Лігуна Андрія Івановича «Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 15, проти – немає, таких, що утримались – немає.

Головуючий -

**т.в.о. завідувача кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор**

Ольга КРИШЕВИЧ